

גדולה שימושה

שימושה של תורה מרבינו הגדול מרן שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

מאת תלמידו הגאון רבי יששכר ברוך גולדנצל שליט"א

גיליון 5 | פרשת נצבים | ימים הנוראים תשפ"ו

שו"ת בעיני ראש השנה

להיפטר מלצום בערב ראש השנה ע"י שמיעת סיום

לעשות סיום בער"ה אם מלכתחילה דראיתי שכן נהג אביו הקה"י זצ"ל ובכלל על צום זה כ' האחרונים הדיוס א"צ התרה דשם כ' שהיו מתענים כל עשי"ת וכיום שחלשים אם ישותף בסיום ויכול ללמוד, וג"כ להגר"א דהמשתתפים כאילו סיימו זה הדורון הכי גדול לבוא לפני המלך בתורתו ומצוה השקולה כנגד הכל, וצ"ע למעשה.

תשובה - טוב שיהי'. (וביאר לן התשו' שלא יסמוך לא לצום בלא התרה לכתחי' אלא טוב שיהי' בסיום ואז ודאי יפטר ממנהג זה).

אמירת נוסח קצר להתרת נדרים

בסידורים נוסח התרת נדרים ארוך וגם קשה דאו' נזירות שמשון דאין לו התרה ונכנס לנידון 'אם את וחמור קני', וג"כ דאו' דיינים מומחים וליכא, ופורסם ממרן הגראי"ל שטיינמן (שליט"א) זצ"ל נוסח קצר (המבוסס ע"ד ה'חיי אדם') מתחרט אני על כל הנדרים ושבועות וכן על כל מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהא בל"ג, ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר או נשבע ובמנהג טוב הייתי מתנה שיהי' בל"ג ומבקש שתתירו לי את כולם והדיינים משיבים ג"פ 'מותר לך', עכ"ל הנוסח שפורסם, מה דעת מו"ר בכ"ז.

תשובה - כרצונך.

שליחות להתרת נדרים עבור האשה

ראיתי דעה בפוסקים בענין להתיר נדרי אשתו אם צריכה למנותו שליח, וכן בתו הגדולה, או שיוצאים בכל נדרי, מה דעת מו"ר. תשובה - צריך שליח לכונפו.

(על בתו ע' בספר 'כל נדרי' דלא פשוט שמהני שליח, אבל באשתו דכגופו שייך טפי, עיי' שו"ע יו"ד סי' רל"ד ס"ק נ, ואולי בזה כיון רבינו, ועו"ע הליכות שלמה פ"א ס"י דלא נהגו נשים לעשות התרת נדרים, אבל בספר מועדי הגר"ח עמ' תקפ"ו כ' דבעלה מתיי' עבורה, וכן בספר שמחת מרדכי כ' רבינו אם שלחה בעלה ומכנפי יכול להתיר).

היכן להתפלל בותיקין או ברוב עם

נפשי בשאלתי אי מינהו עדיפא, מצד אחד כאן בהיכל הכולל המרכזי יש ברוב עם ציבור גדול ונכבד ובעלי תפילה יר"ש ובעלי נגן מעורר לבב, אלא דכמנהג הישיבות מתפללין אחר ותיקין, ומצד שני לילך למקו"א שאין ציבור גדול כ"כ וגם שאיני רגיל שם בתפילה, אי עדיף בפרט בר"ה דמבו' בזה"ק שמאז מתחיל דינא כותיקין ביום זה, מה עולה על מה ומה הדרך אשר נלך בה. תשובה - עדיף ותיקין. (ובע"פ אמר שאם רוצה עבור הילדים יכול במוסף לעבור למנין הגדול וכהנ"ל).

אכילת אגוזים

ספרדים ותימנים אם גם קפדו לא לאכול אגוזים בר"ה דהוזכר ברמ"א והנפ"מ, אם שרי לבן אשכנזי למכור לו לר"ה אגוזים, וצ"ע למעשה.

תשובה - אינו איסור.

לבישת קיטל

הנני נוהג ללבוש קיטל בר"ה, וכך נהגו בבית אבא, וראיתי שמו"ר לא לובש האם יש טעם להמשיך אם כמנהג טוב.

תשובה - אצלנו לא נהגו.

שהחיינו בליל ב' דר"ה

ברכת שהחיינו ביום ב' ראיתי בזה דעות מתי לאכול הפרי ובשם מו"ר אחר המוציא ובשם הגראי"ל (שליט"א) שמקדש על יין חדש דלא הוי הפסק, ומה תעשה האשה אם תקח הפרי בשעת ההדלקה, או שתצא בשהחיינו דהקידוש בליל ב' דר"ה, וצ"ע.

תשובה - האשה תכוין על הפרי.

ביום ב' דר"ה שמכונן על פרי חדש ב'שהחיינו', אם צריך לאוכלו ראשון או קודם על תמר מז' מינים דבסימנים, ואם יש להעלים קערת הסימנים מהשולחן ע"כ, וצ"ע.

תשובה - תמר קודם.

האם חייב בשתיית יין בר"ה

בר"מ משמע דשמחה שבכל המועדים יש ג"כ בר"ה אלא דהלל לא אמרי' דימי יראה [עי' ספר אורי וישעי שהאר"ך] ולכאו' יש לדון אם יש ענין [השנה שיוצא יום א' בשב"ק] לפחות בקידוש להקפיד לשתות יין [למי שמקדש תמיד במיץ ענבים].

תשובה - מנ"ל שבמיץ ענבים אין יוצאין. (ועי' בספר שמחת מרדכי עמ' שפ"ד דאפי' להגר"א דהוא כיו"ט ואין לבכות, אבל כ' דאין צריך לשתות רביעית יין בר"ה ועיי"ש מה שהרחיב עוד בזה, ונפ"מ ללבישת בגדי יו"ט).

תפילה על צרכים פרטים האם בזמנינו הוה חובה

מובא בשם הגרי"ס זצ"ל שבוזמנינו לא רק רשות להוסיף בר"ה לבקש על צרכי, אלא זו חובה אפי' שבזוה"ק הפליג בגנאי ע"ז, וכן מוהור"ח ואלו"ץ זצ"ל דרך על מלכות שמים, ומטו משמ"י דמרן החזו"א זצ"ל שבר"ה ויכ"פ אפי' בשבת שרי לבקש בדיבור אך השאלה אי ג"כ נקטו כדברי הגרי"ס זצ"ל, דהוי חובה דאי לא מבקש יכול להיות ח"ו קטרוג אפי', דמי חושב כיום רק על מלכות שמים וזה כרמות רוחא כלפי עצמו וכלפי שמיא, ולכאו' זה ח"י גדול דתקנת חז"ל בדוקא לרומם ביום זה ד'אורי' זה ר"ה להכיר מלכותו, ומה שהתיר חזו"א זה מצד פיקוח נפש דכבר תיקנו הגאונים להוסיף בקשות על פרנסה וכו', אך לומר דכיום נשתנה וניהי' חובה להמליך דרך הבקשות שזה במושכלינו ולכאו' זאת התורה לא תהא מוחלפת, ואנשי כנה"ג בדוקא תיקנו בצורה הזאת שע"י נעשים כבר' חדשה, וזה מקרב כל שנה עד שנוכה לשנת הגאולה והישועה השלימה בב"א, ויורנו דעתו בזה, ושכמ"ה.

תשובה - היום קובע גם לבקשות. [במקום אחר דנתי קמיה מו"ר מהגמ' בב"מ ק"ו א' ברש"י ד"ה ותגזור אומר וז"ל: ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שצילחתי בשעורים אלא בחיטין, ומה הכונה תחילת השנה האם לר"ה וביקש על פרנסה וראיה שיש לבקש בקשות פרטים, או שכל עשי"ת נחשב לתחילת השנה ותפילת יחיד כציבור].

<<<

שו"ת בעיני סליחות

פתיחת הארון ב'שמע קולינו'

יש בית הכנסת שהגבאים כתבו שהיות ולא נמצא מקור מוסמך לפתיחת הארון באמירת 'שמע קולינו' בסליחות אין לפתוח הארון, ולכאו' מנהג כל המקומות פחמע"ד (פוך חזי מאי עמא דבר) לפתוח זה בא לפתוח שערי רחמים ע"י כח התורה, מה דעת מו"ר בזה.

תשובה - אין לשנות מהמנהג.

השכמה לסליחות

ראיתי בשם מו"ח מרן הגרי"ש א (שליט"א) זצ"ל שעיקר הסליחות נתקן להקדים רגילות ההשכמה ועדיף אפי' בבוקר ולא בותיקין מאשר בלילה בחצות, ונסתפקתי בימי הסליחות שנזדמן לי יום א' שכבר הי' קודם ותיקין והי' מנין לסליחות שיתחילו שהרית אחרי ותיקין אך הסליחות קודם ובזמן הנץ, אי עדיפא תפילה כותקין או סליחות בהשכמה שהוא עיקר התקנה לדעת מו"ח (שליט"א) זצ"ל.

תשובה - ותיקין עדיפא.

מה עדיף סליחות אחר חצות לילה, או בבוקר אחר ותיקין.

תשובה - כרצונך.

עיון בעיני הנועד

'כי ביום הזה יכפר עליכם'

בהא דהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (בגמ' ר"ה די"ז א') דעיי"כ נתנו עוד שנים כמבואר בגמ' ובתענית (דכ"ה ב') דמהני לתפילה, השאלה אם מדה זו ממתיקה רק בעוה"ז או גם לעוה"ב וגם אם מעבירין הכונה שנמחקין אפי' פשעיו דפשעים הוי מרידה בזדון (כפרש"י) כתשו' מאהבה או רק דדחוי לעלמא דאתי ששם ידנהו על פשעיו, בד"ז נתעוררתי להסתפק דבד"כ מאן דמתחסד להעביר על מדותיו עובד מאהבה, או שאפי' רק מתוקן במידות של בנ"א לחבירו, וצ"ע, וראיתי ממרן הגראי"ל בעל האילת השחר (שליט"א) זצ"ל דודאי איירי שעשה תשובה וזה לא מספיק שיתקבל תשובתו בלא הך זכות דמעביר על מדותיו ושם על ר"ה נקנס מיתה וע"כ שנתבע בב"ד של מעלה על חטא, דחוץ מד' שמתו בעטיו של נחש (בב"ב י"ז א') אין מיתה בלא חטא.

תשובה - נזכה ונראה.

המשך שו"ת בעיני ראש השנה

הפסק בתקיעות בברכת 'אשר יצר'

לברך 'אשר יצר' בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמועמד אם הוא בכלל איסור שיחה דאולי הוא רק בסתם ולא באמירה של מצוה, וראיתי שיש מסופקים בזה, אך הביאו דעת מור"ח מרן הגריש"א (שליט"א) וכן מרן הגרש"א זצ"ל דלא גרע מפיוטים שאו' בלא"ה, מה דעת מור"ר בזה. תשובה - אני לא אומר.

האם חייב לשמוע את כל חזרת הש"ץ

אם צריך לחשוש לדברי מרן הגרי"ז זצ"ל דצריך לשמוע כל חזרת הש"ץ דמוסף, אך נראה דהחזו"א לא חייב ופליג עלי' וג"כ מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל והאג"מ זצ"ל ומרן הגריש"א (שיבלחט"א) ס"ל דהוא חיוב על הציבור והיחיד יכול להאריך בתפילת לחש ולשמוע התקיעות אפי' באמצע תפילתו, וג"כ לחולקים על רש"י בסוכה לענין שומע כעונה בקדושה באמצע שמו"ע כאן המצוה השמייעה, ולא חשיב כתוקע בעצמו, ולכו"ע מהני שתקו"ג כ' דהוי התקיעה מענין התפילה ולכו"ע שרי ויוצא יד"ח, מה דעת מור"ר בכל זה.

תשובה - המנהג להקל.

חד שהאריך בתפילת מוסף של לחש והש"ץ הגיע לעלינו, האם יצטרף לציבור שכורע ומשתחוה אפי' שהוא אוחז קודם עלינו שלא יהא מיחזי ככופר או"ד דינכר שמתפלל של לחש, ואף דאח"כ לכאו' אין לו השלמה דנתקן על הציבור על סדר חזרת הש"ץ.

תשובה - א"צ.

הערה בנוסח התפילה

במוסף בשופרות בברכת או"א תקע מסיימים 'ושם נעשה לפניך קרבנות חובתינו' ולכאו' זה כבר אמרנו בתחילה בקדושת היום ב'מפני הטאינו וכו' ושם נעשה לפניך קרבנות חובתינו', ולמה כפל שוב, והאדר"ת זצ"ל רצה להגיה דקאי על תקיעה דקרבנות וצ"ל 'חובת קרבנותינו', מה דעת מור"ר בנוסח זה.

תשובה - במוסף מקומו.

רגיל בתקיעות בנוסח אחר

שאלני אברך שכל ימיו ה' מתפלל בבית אביו מילדותו וה' שומע בר"ה התקיעות בנוסח ספרד חסידי, וכעת השנה שגר כאן מתפלל במנין אברכים ישיבתי, האם צריך אח"כ לחזר אחר תקיעות בנוסח חסידי שה' רגיל בו.

תשובה - אינו חייב

האם נוהג סעודה ג' וד'

מנהג הגר"א זת"ע, וחזו"א בחג לאכול סעודה ג' אי ג"כ נוהג בר"ה, וכן לענין מוצאי יו"ט למנהג החזו"א והגר"ז הלוי מבריסק לאכול סעודה ד' אי גם זה שייך במוצאי ר"ה, ומתלי בהנז"ל.

תשובה - כן.

שו"ת בעיני יום הכיפורים

• ברשב"א (בתשו' צ"ג) הביא המדרש דפורים ויוה"כ לא יתבטלו לעתיד לבא, וצ"ע מה שייך יוה"כ דהא יתבטל לע"ל היצהר הרע, ועוד שאם הכונה שיהיה עינוי ביומו, או רק שמחה, ומ"ש מחילה אם אין עונות לע"ל, וצ"ע.

תשובה - יהי' כדין התורה.

• שמעתי מחכם אחד לעורר להלכתא בחולה דג' רופאים אמדהו שלא יכול לצום ביוכ"פ רק כ"א ממחלה באבר אחר, ור"ל הנ"ל דיצום כי אין ג' על זה שחולה כי הרופא שאמר שסובל על הכליות הב' סותרים לו כי חד אומר על הלב אבל לפי"ד הכליות בסדר, וכנ"ל הרופא שאמר דסובל על המעינים, אבל הכליות בסדר, וא"כ ב' נגד חד כי כ"א תמיד הב' סותרים לדבריו דבזה לא מסוכן, ונמצא שאין ג', עכ"ד. ולכאו' אי נידון לא מצד המחלה דע"ז ליכא ג', אלא אגברא וסו"ס איכא ג' דמסוכן, וילמיננו רבינו דעתו בזה.

תשובה - יאכל

• עוד שאלוני דיוה"כ פ' הוי מועד דמחילה לישראל האם לילד שאוכל כבר ליתן לו ממתקים דסו"ס הוי מועד או דיל' דהוי טפי חמיר מכל צום, להחמיר לבניו קטנים.

תשובה - אין לעשות כן.

• אמאי השו"ע שמת הל' תשובה, ובשם הגר"א (שליט"א) ראיתי ליישב דסמך ע"ד הר"מ בזה ואין לו מה להוסיף, ואכתי צ"ע.

תשובה - או"ח תר"ו. (סימן זה 'שיפייס אדם חבירו בערב יוה"כ').

• הי' חלש בתפילת נעילה דיוכ"פ אם יש לו תשלומין במעריב כמנחה יש שהוכיחו מהרשב"א [ברכות כ"ו א'] דאין לו תשלומין אך הפמ"ג (סק"ח במשב"ו סק"ה) שיש תשלומין לתפילת נעילה, דהראשונים עמדו אמאי הגמ' לא מספק"ל גבי מוסף אי יש לה תשלומין, וכתבו ב' תי' והרשב"א הוסיף דמוסף ודאי עבר זמנו בטל קרבנו, אך בשו"ע [ק"ח ס"ו] כ' דאין לו תשלומין למוסף וכ' המג"א והט"ז רק טעם תוס', ועוד תי' דהראשונים, אך תי' זה דהרשב"א לא נעתק בפוסקים, אך פוסקי זמנינו הכריעו להל' כתי' זה דה"ה דאין השלמה לנעילה ומה שהראשונים לא תי' כן, דחו דאין ראי' מזה. [עי' שבט הלוי (ח"ה סס"ז) להורות לנתן (ח"ה סי' ע"ד) ומשמ"ה חגיגה ובברכות]. מה דעת מור"ר בזה.

תשובה - עי' פמ"ג.

• הכף החיים פסק לברך על בשמים במוצאי יו"כ אחר גמר ההבדלה דהוי הפסק, ולכאו' נתקן על הכוס [פסחים ק"ב ב' ק"ה ב'] וכן עבידי ר"י (שם, נ"ד א') ונאמרו בו כמה טעמים וגם לטעם דנשמה יתירה שאבד לכאו' יברך שפיר על הבשמים קודם ההבדלה, דגם כל מוצש"ק מקדימים ברכת הבשמים לברכת המבדיל, והיינו דסומכין על ההבדלה במעריב, ושם בגמ' [ק"ה ב'] דאפקוי יומא מאחרינו וכו', כפי' הרשב"ם דהבדלה מאחרינו, וא"כ שקודם יברך על הבשמים ויתעכב מההבדלה, וצ"ע.

תשובה - עי' שונו"ה תרכ"ד דין ה'.

הערה בענין זמן התקיעות

לכאו' קשיא בגמ' ע"ז [ד"ד ב'] איתא דהדין בר"ה הוא בג' שעות ראשונות של היום, וא"כ מ"ט אין תוקעין בג' שעות אלו שאז עיקר הדין בר"ה [דט"ז ב'] דתוקעין במיושב קודם התפילה, כדי לערבב השטן, שלא יוכל להשטין ולקטרג על ישראל, וא"כ בשעת עיקר דינא הי' צריך לתקוע, ואמאי תיקנו במוסף עי' קרבן העדה על הירושלמי [ר"ה, פ"ד - ה"ח] דאז כל העם בביהכנ"ס גם הקטנים, משא"כ בזמן ק"ש כדתנן בברכות דפטורים מק"ש, עיי"ש תו"ד.

ובר"ה [דל"ב ב'] שמשום גזירת המלכות, ועיי"ש ר"ח מהירושלמי ובמ"ב [סי' תקפ"ח סק"ב] ובשער הציון (שם) דג"כ מימים הקדמונים גם בתקיעות דמיושב, אין ענין דרזיון מקדימין אלא סמוך למוסף אחר קריה"ת, ובמ"ב [סי' תקצ"א ס"ק ט"ו] מובא דאדרבה בג"ש ראשונות יש חשש סכנה לתקוע ביחיד.

והמטה אפרים [סי' תקפ"ח ס"ב] כ' בשם המחזיק ברכה שגם בציבור מוטב לכתחילה לתקוע אחרי ג"ש משום דמפקד בדינא טפי אז, ויל"ע אם בעי לחוש שיש מתפללין כותיקין ותוקעין ממש בסוף השעה שלישית [סוף זמן ק"ש להגר"א] ולפי"ז הי' ראוי להמתין עד תחילת שעה ד', וראיתי שהכף החיים [שם] מעתיק המט"א אך המ"ב מעתיק גבי יחיד ובציבור משמע דלא חייש.

ולכאו' דהגר"א זיע"א הי' שמח בתקיעות מצד דתרועת מלך בו, קבלת עול מלכותו ית', וזה ממתיק מדין לרחמים, ואפי' אי לא יודעין בעומק הכוונות שהמט"א כ' דלכן כיום אפי' בציבור עדיף לא בג"ש ראשונות וכו' דלכאו' המ"ב השמיט פרט זה מהמט"א.

ויש שרצו ליישב דר"ה אינו יום הדין רק בגש"ר, כדמוכח ברמ"א [תקפ"ג] שלא לישן ביום ר"ה ובמ"ב דעד חצות ומש"כ המ"ב [תקפ"ד כ"ה] מהגמ' בע"ז הנ"ל שבגש"ר הקב"ה דן את עולמו זה הנהגתו דכל ימות השנה כר' יוסי, שאדם נידון כל יום בבוקר בדכתיב 'לבקרים תפקדנו' נכלל בזה שהוא שעת דין, ולכן כשמתפלל אדם מוסף נבדק טפי [ולכאו' בגמ' ר"ה דדחו מגש"ר בגלל הסכנה דחו התקיעות למוסף אך הכף החיים בי' דע"פ סוד יש בזה ענין וחז"ל כ' טעם נגלה ואפי' שבטל הטעם וכו', ודלא ככנ"ח דרק בשעת סכנה גופי' מדליק בביתו].

וכן מוכח דהגמ' מספקא שם דבגש"ר הקב"ה עוסק בתורה דכתיב בה 'אמת' ולכן אינו עושה לפניו משהו"ד, ולכן אין להתפלל בהם מוסף ביחיד, ובציבור דנפישא זכותא יל"ד, אך משו"ה אין להקדים דוקא לגש"ר דכה השטן בר"ה אינו רק בגש"ר, כך ר"ל חכ"א שליט"א, מה דעת מור"ר בזה.

תשובה - יש לכוין הכל כדינא.